

Tråante 1917: morgonen då Sameland samlades

Berättelse

En kyrka i vintermörkret

Föreställ dig en isande kall morgon i Trondheim. Det är tisdagen den 6 februari 1917, mitt i den norska vintern, och dagsljuset är ännu blekt och kort. Snön knarrar under skorna på dem som är på väg in genom dörrarna till stadens metodistkyrka. Inne i kyrkan fylls bänkraderna sakta av människor i varma kläder, många i samisk dräkt. Snart sitter nästan 150 samer tätt tillsammans i rummet. De har rest långt – en del från olika delar av Norge, andra ända från Sverige. För flera av dem är det första gången i livet de befinner sig i samma rum som samer från andra trakter och från andra sidan riksgränsen.

Det som ska hända här har aldrig hänt förut. Aldrig tidigare har samer samlats över gränserna till ett gemensamt möte om sin egen framtid. På samiska kallas staden Tråante, och det är just under detta namn som dagen kommer att leva kvar i historien.

Kvinnan bakom mötet

Bakom det hela står Elsa Laula Renberg. Hon är då 39 år gammal, mor till flera barn och en av de få samiska kvinnor som vågat ta en offentlig roll. I årtal har hon arbetat och övertygat, skrivit och rest, för att en sådan här dag ska bli möjlig. Redan 1904 gav hon ut kampskriften "Inför lif eller död?" och var med och grundade den första samiska riksorganisationen. Nu sitter resultatet av hennes envishet framför henne, rad efter rad av förväntansfulla ansikten.

Som mötets ledare reser hon sig för att hålla öppningstalet. Det blir ett tal som många kommer att minnas. Hennes budskap är allvarligt, nästan strängt. Hon menar att ett litet folk som inte försöker följa med i utvecklingen riskerar att gå under, och att små folk som deras alltför ofta får träda tillbaka för stora. Men hon lägger inte hela skulden utanför den egna gruppen. Tvärtom säger hon att samerna själva bär en stor del av ansvaret för att de inte har kommit längre: de har inte stått tillsammans, och de har aldrig försökt handla som ett enda folk. Orden är inte valda för att trösta, utan för att väcka.

Fyra dagar av samtal

Talet är bara början. Under fyra dagar, från den 6 till den 9 februari, arbetar mötet vidare med de frågor som betyder mest för samernas vardag. De diskuterar renskötseln och rätten till betesmark, för marken är själva grunden för deras sätt att leva. När den hotas, hotas allt annat. De talar också om skolan och enas om ett viktigt krav: att samiska barn ska få undervisning på sitt eget språk, av lärare som förstår deras liv. En av deltagarna, Daniel Mortenson från Rørostrakten, håller ett föredrag om renskötsel, och tillsammans dryftar de hur samerna i framtiden ska kunna organisera sig och föra sin talan med starkare röst.

Det är värt att stanna upp vid hur ovanligt detta var. Vi befinner oss i en tid då samernas rättigheter ständigt inskränktes och då många i samhället utgick från att samerna inte själva kunde sköta sina

angelägenheter. Att en grupp på 150 personer satte sig ner, formulerade krav och fattade gemensamma beslut var i sig en stilla men kraftfull protest mot den synen.

En känsla som inte gick att ta tillbaka

Det vore en överdrift att säga att allt förändrades den veckan. Mötet trollade inte bort de svårigheter som samerna levde med. Marken fortsatte att vara hotad, lagarna förblev orättvisa, och många av kraven skulle dröja länge innan de fick gehör. Elsa själv skulle inte få uppleva de stora segrarna; hon dog redan 1931, trött och fattig, och under lång tid föll hennes namn nästan i glömska.

Och ändå hade något hänt i den där kyrkan som inte gick att ta tillbaka. Under några vinterdagar i Trondheim hade en spridd och söndrad grupp människor börjat se sig själva som ett folk med gemensamma mål. Den känslan överlevde mötet. Den fördes vidare, från person till person och från generation till generation, och växte sig starkare med åren. Det är därför just denna dag, den 6 februari, i dag firas som samernas nationaldag – inte till minne av en seger, utan till minne av en början. Till minne av morgonen då Elsa Laula Renberg reste sig i vintermörkret och bad sitt folk att äntligen stå tillsammans.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
isande	mycket kall, så det isar
knarra	ge ett gnisslande ljud
en metodistkyrka	en kyrka för en viss kristen grupp
en samisk dräkt	de traditionella kläderna hos samerna
en riksgrens	gränsen mellan två länder
Tråante	det samiska namnet på Trondheim
en offentlig roll	en synlig plats i samhället
en kampskrift	en text som vill väcka opinion och få till förändring
envishet	att inte ge upp trots motstånd
förväntansfull	full av förhoppning om något som ska hända
sträng	hård och allvarlig
gå under	Båten höll på att gå under i den hårda stormen.
träda tillbaka	ge plats åt någon annan, stiga åt sidan
betesmark	mark där djur kan äta
ett föredrag	när någon talar och lär ut inför andra
dryfta	diskutera, tala om noga
inskränka	göra mindre, begränsa
en angelägenhet	en fråga eller sak som rör någon

ORD	FÖRKLARING
få gehör	bli lyssnad på, få stöd
söndrad	splittrad, uppdelad och oenig
falla i glömska	bli bortglömd

Läsförståelsefrågor

1. Vad gör mötet den 6 februari 1917 unikt enligt texten?
 1. Det var det första mötet som hölls i en kyrka
 2. Det var första gången samer samlades över riksgrensarna till ett gemensamt möte
 3. Det var ett möte enbart för kvinnor
2. Vad betyder det samiska namnet Tråante?
 1. ett möte
 2. staden Trondheim
 3. en kyrka
3. Hur gammal var Elsa Laula Renberg vid mötet, och vad sägs om hennes liv då?
 1. Hon var 39 år, mor till flera barn och en av få samiska kvinnor med offentlig roll
 2. Hon var ung och hade just börjat sin kamp
 3. Hon var gammal och hade slutat arbeta
4. Vilket viktigt krav enades mötet om när det gäller skolan?
 1. att skolan skulle stängas
 2. att samiska barn skulle få undervisning på sitt eget språk
 3. att bara renskötsel skulle läras ut
5. Varför var marken en så central fråga på mötet?
 1. Den var grunden för samernas sätt att leva
 2. De ville sälja den till staten
 3. De ville bygga en ny stad där
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Mötet pågick i fyra dagar, fram till den 9 februari.
 2. Daniel Mortenson kom från Stockholm.
 3. Elsa fick uppleva de stora segrarna under sin livstid.
 4. Många i samhället trodde att samerna inte själva kunde sköta sina angelägenheter.
7. Texten säger att Elsas ord "inte var valda för att trösta, utan för att väcka". Förklara vad som menas. (inferens)
8. Varför kallar texten själva mötet "en stilla men kraftfull protest"? (inferens)
9. Vad menas med att något hade hänt i kyrkan "som inte gick att ta tillbaka", trots att problemen fanns kvar? (inferens)
10. Sista meningen säger att dagen firas "inte till minne av en seger, utan till minne av en början". Förklara skillnaden med egna ord. (inferens)

11. Den här texten zoomar in på en enda morgon, medan den biografiska texten beskriver hela Elsas liv. Vad kan man förstå bättre genom att stanna kvar i ett enda ögonblick på det här sättet?

Facit

1. **b)** Det var första gången samer samlades över riksgränserna till ett gemensamt möte.
2. **b)** staden Trondheim.
3. **a)** Hon var 39 år, mor till flera barn och en av få samiska kvinnor med offentlig roll.
4. **b)** att samiska barn skulle få undervisning på sitt eget språk.
5. **a)** Den var grunden för samernas sätt att leva.
6. 1. **ja** – från den 6 till den 9 februari. **b) nej** – han kom från Rørostrakten. **c) nej** – texten säger att hon inte fick uppleva de stora segrarna och dog 1931. **d) ja** – många utgick från att samerna inte kunde sköta sina egna angelägenheter.
7. Exempel på svar: Hon ville inte få samerna att känna sig nöjda och lugna, utan att inse allvaret i sin situation och bli redo att handla och kämpa.
8. Exempel på svar: De höjde inga vapen och bråkade inte, men genom att samlas, ställa krav och fatta egna beslut visade de att de kunde styra sig själva – tvärtemot vad omgivningen trodde. Det var en fredlig handling med stor kraft.
9. Exempel på svar: Själva känslan av att vara ett folk med gemensamma mål hade väckts. Den tanken kunde inte tas bort igen, även om mark, lagar och rättigheter fortfarande var orättvisa.
10. Exempel på svar: Man firar inte att ett mål nåddes den dagen, för det gjorde det inte. Man firar att en gemensam kamp och en gemensam identitet startade just då – startpunkten, inte slutresultatet. (Godkänn rimliga tolkningar.)
11. Exempel på svar: Man kommer närmare människorna och känslan i rummet, och förstår varför just den dagen blev så viktig. En närbild gör historien levande och konkret på ett sätt som en sammanfattning av ett helt liv inte gör. (Godkänn svar som kopplar till texten.)

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering. Att skriva av en mening ur texten räcker inte – eleven ska visa förståelse.

FÖR LÄRAREN

Reflekterande nivå (grundläggande/B1+). Texten är medvetet en närbild av öppningsdagen den 6 februari 1917 (Tråante) och kompletterar biografien, som täcker hela Elsas liv. Tema: ledarskap, ord som väcker och en gemensam identitet som föds. Kärnan i öppningstalet ("Vi har inte stått tillsammans ... aldrig försökt handla som ett folk") är väldokumenterad; texten återger innehållet snarare än ett ordagrant citat. Frågorna 7–11 tränar inferens och slutledning. Diskutera gärna begreppet nationaldag och varför just startdatumet valdes.

Diskussionsfrågor

- Vad krävs för att en grupp människor ska känna sig som “ett folk”? Diskutera språk, historia och gemensamma mål.
- Elsa valde att tala allvarligt och väcka i stället för att trösta. När är det rätt att säga obekväma sanningar till sin egen grupp?
- Mötet gav få snabba resultat, men firas ändå i dag. Kan en händelse vara historiskt viktig även utan omedelbara segrar? Ge gärna ett annat exempel.
- Jämför Tråante 1917 med en folkrörelse eller ett möte i vår egen tid. Vilka likheter och skillnader ser du?
- **Skriv (4 meningar):** Skriv om en början – ett möte, ett beslut eller ett ögonblick – som blev viktigt först långt efteråt. Förklara vad som hände och varför det fick betydelse.

Källor och faktagranskning

- Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (SKBL): Elsa Stina Larsdotter Laula Renberg – <https://www.skbl.se/sv/artikel/ElsaStinaLarsdotterLaulaRenberg>
- Store norske leksikon (SNL): Elsa Laula Renberg – https://snl.no/Elsa_Laula_Renberg
- Wikipedia: Elsa Laula Renberg – https://en.wikipedia.org/wiki/Elsa_Laula_Renberg
- Stockholmskällan: Elsa Laula – <https://stockholmskallan.stockholm.se/teman/demokratisering/politiska-aktorer-case/elsa-laula/>
- Samer.se: Elsa Laula – <https://samer.se/1946>

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Elsa Laula Renberg föddes 29 november 1877 och dog 22 juli 1931 i Brønnøy i Norge (av tuberkulos). År 1904 gav hon ut kampskriften “Inför lif eller död?” och var med och grundade Lapparnas Centralförbund – den första samiska riksorganisationen. Den 6 februari 1917 ledde hon det första samiska landsmötet i Trondheim; den dagen firas i dag som samernas nationaldag. Hon grundade också Brurskanken samiska kvinneforening (1910) i Norge. Hon gifte sig 1908 med Thomas Pedersen (Toven); paret tog efternamnet Renberg och fick sex barn. Osäkerhet: hennes exakta födelseort anges olika i källorna (Storseleby/Dikanäs nära Vilhelmina, eller Susendal nära norska gränsen) eftersom familjen levde i en sameby vid riksgränsen; texten säger därför “i Vilhelminatrakten”. Fotografens namn och exakt år för porträttet är okända (ca 1916).

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.